

Sikertörténet

Egy délelőtt Kucsera Pállal

A magyar büntetés-végrehajtás nemcsak a jelenére, a múltjára is büszke lehet. Az állampusztai intézményt, ahol járunk, példaként ajánlották 1894-ben, egy római, büntetés-végrehajtási kérdéseket napirendre tűző konferencián, mint a nyitott börtönmodell hazánkban már régóta működő elődjét. Mindezt Kucsera Pál dandártábornoktól, az intézmény parancsnokától tudom. Nomen est omen. Az Állampusztá elnevezés az államnak adományozott pusztaságot jelöli.

– Közismert, tanulságos, romantikus az előtörténet: magánadományból jött létre az intézet területe – mondja Kucsera Pál. – Szerelemfélétségből gyilkolt, Illván és Vácott töltött tizenhat évet az illető úriember, aki birtokát végrendeletileg a magyar államra hagyományozta, hogy a hosszú büntetési időre ítélték az utolsó harmadszaktól szabadabb körülmények közepe tölthessék el. Humánus, korszerű elvek alapján kezdett működni a századfordulón a kishartai közvetítő intézet. Ide jutalomként kerültek a máshol hosszabb időt fegyelmeztetett kiálló fogvatartottak. Földművelésre szólt a napi beosztásuk. Miért pont földművelésre? Mert az akkori lakosság eredendően azzal foglalkozott, a polgárosodás elmaradt, a múlt a feudum jegyében telt. Trianont követően a közvetítőből végrehajtó intézet lett, a szegénység folytán önellátó, mindent megtermelő, kigazdálkodó profillal. Állampusztát az átmeneti intézeti forma elődjének tarthatjuk, a csak erre az intézetre jellemző szabályrendszerrel, ahol az emberek kevésbé kötött programok közt szabadon mozoghattak. Amikor az intézet he-

lyét keresem a mai börtönstruktúrában, bevallom, büszke vagyok Állampusztá nemes filozófiájú rabmegközelítésére, jó hagyományaira.

– *Őn hogyan került ide? Beszélne életének alakulásáról?*

– Nem szívesen. Budapesten érettségiztem. Érettségi után válaszút elé kerültem.

– *Gondolom, egy tehetséges diáknak eszébe sem jut fantáziálgatni a bévéről...*

– Nem bizony. Sokan nem hiszik el – pedagógus szerettem volna lenni. 1962-t írunk. Az osztályfőnököm komoly arccal félrevont és megkérdezte: „Tanár akarsz lenni? Gondolod, ekkora fizetésből meg lehet élni?! Praktikus, jövedelmezőbb pályát válassz!” Mivel a mezőgazdaság vonzott, érdekelt, a nyarakat gyakran vidéki rokonoknál töltöttem, így hát a gödöllői agrártudományi egyetemre jelentkeztem.

– *Ez még mindig messze van a büntetés-végrehajtástól.*

– Pedig az egyetem vezetett Állampusztára, ha nem is egyenesen, némi kacsaringók után. Az utolsó egyetemi félévben kerültem kapcsolatba az állampusztai

célgazdaság akkori vezetőjével, *Hermann Fülöp* főagronómmal, aki állást ajánlott. Kedvező személyi benyomások segítettek a bévéhez kerülésemet. Az országos parancsnokságon bemutatkozásomkor néhai *Gyulai András* termelési osztályvezető olyan joviálisan, barátságosan fogadott 1966-ban, hogy ez eldöntötte a jövőmet.

– *A családja mit szölt az ifjú diplomás döntéséhez?*

– Nem örültek neki, de a barátaim sem. A baráti körömből mindenki úgy gondolta, egy agrármérnök Pesten is jól boldogul, ha pestkörnyéki térszben helyezkedik el. Nem így történt. 1966-ban beléptem Állampusztára, ahol gyakormokság után brigádvezető, majd üzemegységvezető lettem.

– *Hogyan fogadták?*

– Megérkezésemkor fiatal szakembergárda fogadott. A sok ifjú mezőgazdász megkönnyítette beilleszkedésemet.

– *De azt mégsem feltételezhetted, hogy harminc évig itt marad...*

– Főképpen az motivált, hogy találtam olyan helyet, ahol a szakmát meg lehet tanulni. Szerencsém volt, a mezőgazdaság hihetetlenül fejlődő évei köszöntöttek ránk. Az agrárium akkoriban élte a legnagyobb fejlődést előmozdító változásait. E tény miatt egyre halogattam az esetleges távozásomat. Aztán megnősültem, hirtelen lányt vettem feleségül, a gazdaság könyvelőnőjét. Elhartaisodtam. Néha már idegenül nézek a pestiekre.

– *Kérem, meséljen valamit Hartáról! Kis községnek tűnik, én autóbusszal érkezve csak annyit láttam, buszpályaudvara sincs.*

– Harta egy 4000-4200 lakosú község, amely a háborúig nagyon zárt, német nemzetiségű települést alkotott. A II. világháború viharai szétzilálták, a ki-betelepíté-

sek, az ötvenes évek migrációi fellazították az itt lakók közösségét. Én a hartai embereket nagyra becsülöm rendkívüli szorgalmukért, tisztességükért.

Kucsera Pál 1969-ben megnősült, fél év múltán lakást kapott. 1988-ig az állampusztai intézet területén laktak.

– *Milyen a hartaiak viszonya a rabgazdasághoz?*

– Koronként változó. Egyetemistaként a hartai térszben gyakorlatozva sok furcsa pusmogást, titkosnak minősülő véleményt, misztifikációt hallottam a börtönről, amelyet zárt világnak tekintett a település. Az akkori intézeti mechanizmus, politikai légkör ezt indokolta. 1974-től a célgazdaság terjeszkedésével mind többen dolgoztak itt. A '80-as években a vezetőkkel a protokolláris kapcsolatok jól kiépültek, mára már annyira nyitottak vagyunk, hogy Solt és Harta kihelyezett képviselőtestületi ülést tartott intézetünkben.

A hartai lakosok közül az intézet és a bv. gazdasági társaság mintegy 250-300 aktív dolgozót foglalkoztat, de Állampuszta mellett a kalocsai konfekcióüzem is enyhít a munkáltatási gondokon. A hetvenes évek végén húszezer hízójú sertésállomány volt itt, sok-sok szarvasmarha, sőt, juhászat, lótenyésztés. Három körlet működött, 1200 elítélttel.

– *Elképzelem a zöld mezőben a csíkos ruházatú rabok mozgását. Mert akkor még léteztek e megbélyegző rabruhák, ha jól emlékszem...*

– Igen, akkoriban még divatban volt a csík. Nekem viszont se képzelnem, se félni nem jutott időm. A 60-100 tagú növénytermesztő brigáddal brigádvezetőként reggel becsörtettem a kukoricásba, és csak este jöttünk ki onnan.

– *Nem félt, hogy megtámadják?*

– Fiatal felnőttek voltak ők is, én is. Ez, meg a bizalom sokat segített. Nem súlyos bűnözők, inkább kisebb, vagyon elleni bűncselekmény miatt elítéltek népes táborra vett körül. Együtt éltem, együtt dolgoztam velük. Kedvezményeik a munkateljesítményhez kötődtek. Jobban elfogadták a szorgalmas brigádvezetőt, mint a csak parancsolgató feletttest. Ha egy munkacsoport lemaradt, az ebédidő rövidebbre fogásával hoztuk be az időt. Beszélgetni nagyon szerettek. Előfordult az is, hogy leálltak cseverészni, én viszont beálltam kukoricát törni. Tapasztalhatták, mennyire az ő érdekében buzgólkodom.

– *Odakint, a társadalomban milyen elismeréssel találkoztak?*

– A mi gazdaságunk a bv. vállalatok egyike volt, amely a hetvenes években elsőként lépett a nyilvánosság elé. Nem zárt vállalkozásként, hanem sokrétű gazdasági kapcsolatokkal működtünk. A bevezetett korszerű technológiából még bemutatókat is tartottunk. Üzleti megbízásaink köre mindegyre bővült.

– *Ez egy sikertörténet.*

– Igen – bólint rá a parancsnok. – Hálás vagyok a sorsnak az Állampusztán eltöltött 15-20 év szakmai sikereiért, s nagyon sajnálom a fiatalokat, akiknek hasonló felfutás a '90-es évek végén nem adatik meg. Ennek a mezőgazdasági ágazat válsága az oka, nem pedig a büntetés-végrehajtás.

Kucsera Pál '69-től '76-ig főállatlenyésztként, majd növénytermesztési főmémökként jeleskedett. Lelkesedése még az emlékező szavakat is átmelegíti. A fogvatartotaknál persze ez koránt sincs így. Sokan közülük utálják a munkát a földeken.

– *Miért olyan ellentmondásos a munkához való viszonyuk?*

– Harminc évvel ezelőtt is így volt, de

napjainkban is sok nálunk a többféle munkahelyen foglalkoztatott fiatal felnőtt. Van egyszemélyes beosztás és vannak a nagy brigádok, ahol akár hatvanan dolgoznak. Ezek a fiúk azonban nem szokták meg a munkát. A mezőgazdasághoz való vonzalom számukra ismeretlen. Valljuk be, a földmunka nem a legkönnyebbek közül való. A monotónia, a szél, a nap, a hideg riasztja őket. Az istálló is. Februárban a szőlőmetszéskor szinte az ollóhoz dermed a kezük. Ipari munkát viszont szívesen vállalnak, építkezési segédmunkásokat.

– *Az Állampusztai Mezőgazdasági és Kereskedelmi Kft. létrehozása az egykori gazdaságból nem kapcsolódik szorosan a rendszerváltáshoz. Némi földfogyatkozás viszont igen.*

– A kárpótlás érintette a céget. Mintegy ezer hektárt jelöltek ki hat-nyolc település igénylőinek, amit el is árvereztek. Ez gazdasági kérdés, nem foglalkoztatási. Mi mindig sok polgári dolgozót foglalkoztatunk. A hajdani csúcs a kilencszáz-as ezres létszám mára a felére csökkent, 360-410-re. A fogvatartottakat teljes körben dolgoztatjuk, néhány egészségügyi problémával küszködőtől eltekintve.

– *Miként néz ki önöknél a pszichológus munkája?*

– Pszichológusunk, sajnos, nincs. A szakember-ellátottságunk nem teljes. A perifériára szorult szakemberek jelentkezését nem fogadom el, akik esetleg alkoholproblémával küzdve, nálunk konzerválnak pszichés, rossz helyzetüket. Nyomasztja az intézetet a tény, hogy ide nem szívesen jönnek. Pszichológusból, jogászból, orvosból, pedagógus végzettségűekből hiány van.

– *Kinek panaszkozhat az elítélt?*

– Tizenkét aktív nevelő foglalkozik ve-

lük. Ha pszichológust nem is, de hetente egy alkalommal pszichiátriai szakrendelést biztosítunk számukra. Szerződéses orvosnő jár az intézetbe. Egy nevelő pszichológusnak tanul. Sokat segítene rajtunk, ha már a megyei intézetek minősítést, elsődleges szűrést végeznének arra vonatkozólag, kik kerülhetnek Állampusztára, és kik nem idevalók.

– *A mai napig az enyhébb büntetésre ítélték kerülnek önökhöz. Jellemzőjük a kisebb vagyon elleni bűncselekmény. Van-e új bűnelkövető típus, korábban alig ismert nehézség?*

– Eddig ismeretlennek számított a drogfogyasztó és a drogterjesztő. Már megjelentek nálunk is, olykor súrolva a kezelhetőség határát. A személyi állomány fluktuációja viszont nagyon nagy. Két korcsoport részéről érezhető ez leginkább: 25 évi szolgálat után mennek el az idősebbek, de a fiatal belépők sem maradnak sokáig.

– *Mivel magyarázza ezt?*

– Az idősebb korosztály szinte eufórikusan használta ki a nyugdíjba vonulás lehetőségét, a nyugdíj mellett egyéb kiegészítő munkát remélve. A fiatalokat pedig forgószelet hozza, forgószelet viszi el tőlünk. Ide csapódnak, akik munkanélküliségtől tartanak, ám az első 5-10 ezerrel többet ígérő állásajánlatra már állnak tovább, akár a feketegazdaságba is. Remélem, átmeneti ez a nagy sodródás, később megnyugszik, rendeződik ez a nagy mozgás.

– *Előfordul-e másfajta mozgás, azaz szökés?*

– Természetesen. Visszatetszőnek tűnhet a természetes szó, de én vállalom ezt is, noha minden szökés megrázó. Óriási viták dúltak már 110 évvel ezelőtt is, mennyi szökés történik majd innen, a természet lágy öléről, ahol nem négy fal őrzi a fogva-

tartottakat. Valóban, szökésre olykor elég egy családtól kapott rossz hír, egy feleségről vagy megbetegedett gyermekről szóló valós vagy téves információ. A belső konfliktusokat nehezen kezelik. A gyávaság is válthat ki szökési kedvet. Ha például valaki olyan közösségben dolgozik, ahol kikezdi, rászólnak, kiutálják, de nem mer szólni a felügyelőnek. Sokszor rosszul ítélik meg a saját helyzetüket. Rájuk épp nem tisztánlátás, reális helyzetfelmérés a jellemző. Nem a társadalmi átlag kerül a bűnsodrába.

– *Begyűrűzik-e a börtönbe napjaink tömegeket érintő elszegényesedése?*

– Hogyne. Naponként szembesülök a család nehéz anyagi helyzete miatt érzett aggodalmaikkal. De az állomány is érzi ezt. Van úgy, hogy az elítélt dúskál a rokonok hozta rántott csirkében, egyebekben, az őt viszont nem tudná megvenni. A határban a főtt ételt kanalazzák a fogvatartottak, míg az őt szalonnát húz elő kenyérrel a táskájából, mert az olcsóbb.

Kucsera Pál vállalati pályafutása 1989-ben fejeződött be. Ekkor – 1989 decemberében – nevezték ki, az intézet parancsnokává, amely egyúttal igazgatói irányítást jelentett. Két-három évig még rajta tarthatta kezét, figyelmét a benti agrárpolitikai vérkeringésen, 1994 januártól, a bekövetkezett átalakulások miatt azonban e kapcsolódása megszűnt.

– *Vezetőként milyen elvek meghonosítására törekedett?*

– Sokat gondolkoztam e kérdésen még kinevezésem előtt, mielőtt elvállaltam volna. Inkább az jelent meg kristálytisztán előttem, milyen vezető nem szeretnék lenni semmiképpen, hiszen a saját bőrömon érzetem a legkülönbözőbb szinteken a megosztva uralkodás elvét. Én az egyes vezetők kap-

csolatrendszerének egészséges együttműködésére szerettem volna építeni, nem szembenállásukra, a sandaságra. A másik, ami elgondolkoztatott: miként érhető el az állomány pozitív hangulatának megteremtése? Kívánalmam: mindenki mindenki iránt legyen bizalommal, hogy olyan légkörben dolgozhassunk, amelyben jól érzik magukat az emberek. Nem tekintélyelvűsége törekedtem, hanem rendezett, konszolidált közösség kialakítására. Nem mindenáron akartam javítani, hanem ott, ahol lehet, kicsit jobban, kicsit másképp csinálva a dolgokat. A rend a lényeg, a káoszt a legelső mozzanatban ki kell szorítani.

– *Az intézet speciális jellege ezt a törekvést mennyiben segítette? A kívülálló mint ha majorságba, egy 110 házból álló külön birodalomba tévedne. Itt csak nem lehetnek olyan idegesek az örök, mint a Gyűjtőben vagy a Gyorskocsi utcában?*

– Itt is szinte percenkénti stressz, feszültség éri az állományt. Csak más típusú a feszültség. Korántsem idillikus az állapot, igencsak megküzd az állomány a rendért a mindennapok taposómalmában. A zárt helyről ide került fegyőrök egyenesen idegenül mozognak ebben a világban. Ugyanúgy megbetegednek, kikészülnek, mint más intézetekben.

Az Állampisztai Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben a legfegyelmesebbek a volt fegyházas elítéltek, akik Szegedről, mintegy jutalomból kerülnek ide. Zömükben pozitív magatartásúak, tapasztalt rókák, akik örülnek a nyitott zárkaajtóknak, a nagyobb szabadságnak. A 400 fogvatartottból 15-en vannak. A felügyelők idegein táncolnak viszont az intézeti gyerkőcök vadságukkal, konokságukkal, szemtelenségükkel. Ötvenegynéhányan evsz.-es körleten élnek. Börtönösök, fog-

házasok, előzetesek – a börtönkarrier valamennyi állomását felvonultatja az itteni tabló. A fiatal fogvatartottak okulhatnak a vegyes pályaképből, mi vár rájuk, ha folytatják a bűnöző életmódot.

Negyvenöt előtt külön lelkésze volt az intézetnek. Nyolcvankilencben helyreállították a kis kápolnát, felszentelték újra, kijárt a hartai plébános. Az itt lakók és a fogvatartottak együtt miséztek. Egy ideig szépen csendült az ének, de a fiatalok agresszivitása kezdte felborítani a liturgiát. Fegyelmezetlen kiszólásaik, a légkör romlása miatt a plébános úr már külön tartja a misét. Bent az elítélteknek, kint, a kápolnában, az állomány vallásos részének.

Az intézetnek van postája, boltja, vasútja, óvodája, az iskola nemrég szűnt meg. Az örök négy utcában, korszerű gázfűtésű, fürdőszobás otthonokban laknak családjukkal. Sportigényeiket konditerem, sportpálya elégíti ki. A kultúrtermet tavaly újították fel, a hatalmas ablakok fehér függönyét alkalmanként zene, zsvaj, láрма rázza: újabban táncmulatságokra van, ha ritkán is, igény. Tíz évig nem volt bál e falak közt. Most még farsangi bált is rendeztek. Az 1967-ben épített kultúrterem a változó kor igényeit szolgálja ki.

Jólesik a tavaszi séta a bv. majorságban. Itt ólak álltak valamikor – mutat az egyik emeletes ház előtti tágas térségre a parancsnok. – Nosztalgiaiból ellátogatott hozzánk egy Pokker nevezetű fickó 1992 tájékan Németországból. Elmesélte 1948-ban történt szökését, amikor meg sem állt a nyugati határig. Házimunkás volt, egy téli estén a disznókat etette. A munkát befejezve visszatért a körletre, mert látta, amint az őrség nagy zszugázásba merül. Lelépett, ma vállalkozó külhonban, de az emlékek viszszahúzták. Előkerestem az intézet archív

anyagából a nevét, az időpontot. Minden egyezett.

Állampuszta fejlődik, keresi a helyét a bv. szervezeti felépítésében. Saját erőből beiskoláztat, belső erőből rengeteget építkezik, szüntelenül keresi a költségmegtakarítások útját-módját. Dinamikus fejlődése szembeötlő.

Új épületblokk keretében a múltra emlékeztet egy régi épület, amelynek lebontását legutoljára tervezték. Mára már úgy szól a döntés, meghagyják múzeumnak.

Az intézet idei finanszírozási helyzetét aggasztónak találja a parancsnok. A szerény emelés a 30-40 százalékkal megdrágult energiaszámlákat nem ellensúlyozza. A személyi állomány pedig, az a maradék, amelyik még húzza az igát, hűségesen, kitartóan, szeretné már érezni, hogy megérte.

Mindenesetre 1997. szeptember 3-án kollégák gratulációja övezte a parancsnok dandártábornoki kinevezését.

– Amolyan kincstári tiszteletkőr – mondja ironikusan, de boldogan –, harmincegy évemet ismerték el így, amelyet, ha egy vezető megkap, a közössége is osztozik sikerében.

– Önnek két fia van. Javasolná-e nekik munkahelyként a büntetés-végrehajtást? Végezetül pedig a szokásos zárókérdés: ha majd egyszer sok szabad ideje lesz, mivel tölti el?

– Nem jó szívvel javasolnám gyermekeimnek a bévét. Más, polgári foglalkozást képelnék nekik. A hobbim a szakmámból fakad: szeretek kertészkedni, van egy kis szőlőm. Ha több időm lesz, lehet, állatokat is tartok majd. S rengeteg az elmaradásom olvasásban. A történelmet nagyon szeretem összefüggéseiben tanulmányozni. Tanulságokat keresni viszont időigényes.

Pardi Anna